

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
FARG'ONA DAVLAT UNIVERSITETI

**FarDU.
ILMIY
XABARLAR-**

1995-yildan nashr etiladi
Yilda 6 marta chiqadi

4-2025
IJTIMOIY FANLAR

**НАУЧНЫЙ
ВЕСТИК.
ФерГУ**

Издаётся с 1995 года
Выходит 6 раз в год

У.Р.Шадиев

Стратегическое планирование устойчивого развития туризма: международный опыт и рекомендации для Узбекистана 6

FALSAFA

G.G'.G'affarova

Raqamlashtirish jarayonining o'ziga xos xususiyatlari 15

Q.A.Pulatov

Jamiyatning huquqlari va imkoniyatlarini kengaytirish kontekstida sekulyar fikrlashning asosiy xususiyatlari va tarixiy shart-sharoitlari 20

J.A.Kayumov

Ijtimoiy xavfli harakatlarga moyil talabalar bilan individual ishlashda xorijiy tajribalardan foydalanish masalalari 25

K.P.Islamova

Sadridin ayniy asarlarida jadidchilik faoliyatini jamiyat hayotiga kirib kelish shart-sharoitining yoritilishi 28

M.K.Soipova

Fazl ibn Ahmad ta'limotida jon tushunchasining falsafiy tahlili 33

O.T.Sharipova

Barkamol avlod tarbiyasida komil inson g'oyasining Xojagon ta'limoti asosidagi zamonaviy talqini 37

I.A.Suvanov

Axborot tahdidlarning namoyon bo'lishi va unga qarshi kurash zarurati 42

N.I.Hamroyev

Muhammad Abdo qarashlarida ayollar masalasi 47

A.A.Salmonov

Inklyuziv jamiyatning ijtimoiy-falsafiy mazmuni 54

B.M.Madaminov

Axloqiy tarbiyada milliy qahramonlik tuyg'usini shakllantirishning ijtimoiy-falsafiy tahlili 59

F.S.Qosimov

Inson kapitalini rivojlantirishning ijtimoiy-iqtisodiy zarurati va ahamiyati 62

J.M.Kholmuminov, D.R.Komilov

Yusuf Khas Hajib's worldview: philosophical analysis 70

X.J.Toshpo'latov

Jamiyatda viktimologik profilaktikani amalga oshirishning istiqboldagi strategik yo'nalishlari 74

M.M.Daliyeva

O'zbek xalqining adabiy merosida ekologik mas'uliyat va fidoyilik fazilatlarining analitik tahlili 78

S.X.Tolibova

Oiladagi obyektiv omillarning shaxs ma'naviy fazilatlarini shakllanishiga o'rni 81

U.M.Maniyozov

Innovatsiya tushunchasining mazmun-mohiyati, ilmiy talqinlari va ijtimoiy mohiyati 85

O.M.Karimov

Ijtimoiy-falsafiy omil sifatida mehnat erkinligi va uning insoniy taraqqiyotdagi o'rni 90

O'.M.Xamrakulov

Yoshlarda vatanparvarlik tuyg'ularini yuksaltirishning nazariy-metodologik asoslari 93

S.X.Mukarramov

Yangi O'zbekistonda rahbar kadrlar tayyorlashda boshqaruv madaniyatini rivojlantirishning konseptual va aksiologik asoslari 99

D.S.Ermatov

Yangi O'zbekistonda ijtimoiy mentalitet shakllanishiga ta'sir etuvchi omillarning falsafiy tahlili 103

F.M.Abdillazov

Kambag'allik fenomenining jamiyat hayotida namoyon bo'lish shakllari va uni qisqartirish

UO'K: 101.1

**JAMIYATDA VIKTIMOLOGIK PROFILAKTIKANI AMALGA OSHIRISHNING
ISTIQBOLDAGI STRATEGIK YO'NALISHLARI****БУДУЩИЕ СТРАТЕГИЧЕСКИЕ НАПРАВЛЕНИЯ РЕАЛИЗАЦИИ
ВИКТИМОЛОГИЧЕСКОЙ ПРОФИЛАКТИКИ В ОБЩЕСТВЕ****STRATEGIC DIRECTIONS FOR THE FUTURE IMPLEMENTATION OF VICTIMOLOGICAL
PREVENTION IN SOCIETY****Toshpo'latov Xusanboy Jo'raboyevich**
Farg'ona davlat universiteti tadqiqotchisi**Annotatsiya**

Maqolada jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashning nazariy-metodologik asoslari, viktimologik profilaktika va uning jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashdagi dialektik xususiyatlari, shuningdek, ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashda viktimologik profilaktika tizimini yuksaltirish istiqbollari o'rganilgan. Shuningdek, jamiyatda viktimologik profilaktikani amalga oshirishning istiqboldagi strategik yo'nalishlari tahlil qilingan.

Аннотация

В статье рассматриваются теоретико-методологические основы обеспечения устойчивости социально-духовной среды общества, виктимологическая профилактика и её диалектические особенности в обеспечении устойчивости социально-духовной среды, а также перспективы совершенствования системы виктимологической профилактики. Также анализируются стратегические направления реализации виктимологической профилактики в обществе в будущем.

Abstract

The article examines the theoretical and methodological foundations of ensuring the stability of the socio-spiritual environment in society, victimological prevention and its dialectical features in maintaining the stability of the socio-spiritual environment, as well as the prospects for improving the victimological prevention system. The strategic directions for the future implementation of victimological prevention in society are also analyzed.

Kalit so'zlar: jamiyat, ijtimoiy-ma'naviy muhit, ijtimoiy qonuniyatlar, viktimologik profilaktika, an'anaviylik va zamonaviylik, qiyosiy tahlil, analiz va sintez, tizimli va funksional, dialektik xususiyat, barqarorlik.

Ключевые слова: общество, социально-духовная среда, социальные закономерности, виктимологическая профилактика, традиционализм и современность, сравнительный анализ, анализ и синтез, системность и функциональность, диалектичность, устойчивость.

Key words: society, socio-spiritual environment, social regularities, victimological prevention, traditionalism and modernity, comparative analysis, analysis and synthesis, systemic and functional, dialectical nature, stability.

KIRISH

Yurtimizda tinchlik va osoyishtalikni saqlash, jamoat xavfsizligini, fuqarolarning huquqlarini ta'minlash borasida ichki ishlar organlarining samarali faoliyati hal qiluvchi o'rinni egallaydi. Bugungi kunda yangilanayotgan O'zbekistonni rivojlangan davlatlar qatoridan joy olishida, uning xalqaro maydondagi obro'si va nufuzini oshirishda, mamlakatimizda huquq-tartibot va qonuniylikni mustahkamlashda, aholining tinchligi va osoyishtaligini ta'minlashda ichki ishlar organlarining har bir xodimi mas'uldir. Ichki ishlar organlari uchun professional kadrlarni tayyorlash, qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tizimini samarali tashkil etish, xodimlarning kasbiy, jangovar-jismoniy tayyorgarligi, huquqiy ongi va madaniyatini yuksaltirib borish, ularni qabul qilinayotgan qonun hujjatlaridan xabardorlik darajasini oshirish, ular tomonidan yangi normativ-huquqiy hujjatlarni amalda qo'llash bugungi kundagi eng muhim vazifalardan hisoblanadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashning nazariy-metodologik asoslari, viktimologik profilaktika va uning jamiyatda ijtimoiy-ma'naviy muhit barqarorligini ta'minlashdagi dialektik xususiyatlari, voyaga yetmaganlarga nisbatan zo'ravonlik hamda bolalarning

FALSAFA

viktimizatsiyasi holatlarining kelib chiqishi, bola huquqlarini ta'minlanishining xalqaro huquqdagi ahamiyatiga oid masalalar T.V.Varchuk, YE.N.Yershova, L.S.Alekseyeva, B.Neyl, A.L.Genley, B.Fortson, J.Klevens, M.Merrik, L.Gilbert, S.Aleksandr, S.Graxam, S.Limber, P.Olvis, L.V.Frank, D.V.Rivman, Y.M.Antonyan, V.S.Ustinov, I.A.Fargiyev, V.I.Polubinskiy, Q.R.Abdurasulova, I.U.Ismailov, J.S.Muxtorov, S.B.Xo'jaqulov, D.R.To'rayeva, Sh.K.Giyasov kabi olimlarning ilmiy ishlarida tahlil etilgan.

NATIJALAR VA MUHOKAMA

Barchamizga ma'lumki, bugungi kunda jahon miqyosida yurtimiz haqida «Yangi O'zbekiston» iborasi tilga olinmoqda. Bu esa keyingi yillarda muhtaram Prezidentimiz Sh.M.Mirziyoyev rahnomaligida taraqqiyotning yangi bosqichiga qadam qo'yganimiz va erishilayotgan salmoqli yutuqlarimizning e'tirofidir. Keng jamoatchilik qatorida, Ichki ishlar organlari xodimlari ham «Inson qadri uchun» tamoyili asosida yurtimizda amalga oshirilayotgan ijobiy o'zgarishlarning faol ishtirokchisi, tashabbuskori va bunyodkoriga aylanmoqda. Bu esa o'z navbatida, Ichki ishlar tizimida xizmat qilayotgan har bir xodim eng avvalambor, vatanparvar, yuksak kasbiy – jismoniy va jangovar tayyorgarlikka ega, o'zi egallagan sohaning yetuk mutaxassisi bo'lishini talab etadi.

Yurtboshimiz sohada yuqori malakali, professional kadrlar tayyorlashni yo'lga qo'yish, shaxsiy tarkibning kasb mahorati, ma'naviy-ma'rifiy, huquqiy bilimni puxta shakllantirish yo'nalishlarini belgilab berdi. Mazkur yo'nalishlar O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 15-apreldagi PQ-5076-son «Ichki ishlar organlari uchun professional kadrlarni tayyorlashning sifat jihatidan yangi tizimini joriy etish bo'yicha chora-tadbirlari to'g'risida»gi qarorida o'z aksini topgan.

Mamlakatimizda ichki ishlar organlari tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar kelajakda fuqarolarning huquqlari, erkinliklari va qonuniy manfaatlarini, jismoniy va yuridik shaxslarning mulkini himoya qilish, qonun ustuvorligini, shaxs, jamiyat va davlat xavfsizligini, shuningdek huquqbuzarliklar profilaktikasini, jamoat tartibini saqlash va xavfsizligini ta'minlashning markaziy subyekti bo'lib qolishi asoslantirilgan.

Ichki ishlar organlarida xususan, huquqbuzarliklar profilaktikasi xizmatini takomillashtirish borasida amalga oshirilgan islohotlar jarayonida bir qator huquqbuzarliklar profilaktikasini bevosita amalga oshiruvchi va unda ishtirok etuvchi organ va muassasalar faoliyati ham tubdan takomillashtirildi. Yuqoridagilarga asosan, yurtimizda huquqbuzarliklarning oldini olish, ijtimoiy muhitni sog'lomlashtirish borasida o'ziga xos tajriba to'planganligini, huquqbuzarliklarning oldini olish bo'yicha institutsional va huquqiy asoslar yaratilganligini va bu borada ishlar davom etayotganligini ko'rishimiz mumkin. Huquqbuzarliklarni oldini olish hamda jinoyatchilikka qarshi kurash yo'lida chiqarilayotgan har bir normativ hujjatlar, olib borilayotgan izchil ishlar mamlakatda fuqarolarning huquqlarini ta'minlash, ularning farovon yashashlari uchun munosib sharoitlar yaratish, jamiyatda sog'lom muhitni yaratish hamda fuqarolarning huquqiy ongini oshirib borish natijasida huquqbuzarlik, jinoyat degan salbiy xatti-harakatlarni kamaytirishga, yo'qotishga qaratilgan. Huquqbuzarlik, jinoyatchilikka qarshi kurashish barcha davrlarda ham davlatning jiddiy va muhim masalasi hisoblanib kelingan. Inson tinch va xotirjam yashashni hohlaydi. Tinchlik bo'lgan joyda baraka va rivojlanish bo'ladi.

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev o'zining har bir chiqishlarida sohaga mas'ul bo'lgan idoralarning asosiy vazifasi jinoyatchini topish va jazolash emas, balki jinoyat sodir etilishiga sharoit yaratib bergan holatlarni aniqlash, ayniqsa tizimli muammolar bilan ishlashga alohida urg'u qaratishni ko'p bora ta'kidlab o'tgan. Davlat organlari, jamoatchilik vakillari, maxalla faollari va boshqa nodavlat tuzilmalarning ushbu yo'nalishdagi faoliyatini birlashtirish orqali ishlar ta'sirchanligini oshirish maqsadida Prezidentimiz Sh.Mirziyoyev tashabbusi bilan har haftaning payshanba kuni – «Huquqbuzarliklar profilaktikasi kuni» etib belgilanganligi va bugungi kunda joylarda bu amaliyot o'zining ijobiy samarasini berayotganligini ko'rishimiz mumkin.

Hech bir davlat organi boshqa tuzilmalar bilan o'zaro hamkorlikni tashkil qilmasdan turib, o'ziga yuklangan vazifalarning samaradorligini faqat o'z ichki imkoniyatlari doirasida ta'minlay olmaydi. O'rganishlarda huquqbuzarliklar profilaktikasi subyektlari o'zlariga yuklangan vazifalarni bajarishda soha xizmatlari, boshqa huquqni muhofaza qiluvchi organlar, tizimga kiruvchi davlat va jamoat tashkilotlari bilan ham hamkorlik qilishlari nazarda tutilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, o'rganishlar davomida ichki ishlar organlari faoliyati, xususan, huquqbuzarliklarning oldini olish, ayniqsa, voyaga yetmaganlar o'rtasida qarovsizlik va jinoyatchilik, terrorizm va ekstremizm, odam savdosi, jismoniy shaxslarning hayoti va sog'lig'iga tajovuz qilish

kabi masalalar ko'rib chiqilgan, shuningdek, bunday jinoyatlarning oldini olish bo'yicha tadqiqotlarda viktimologik tadqiqot tadbirlarini birgalikda amalga oshirish dolzarbdir.

Ichki ishlar organlari faoliyatini tartibga soluvchi va tizimni isloh etuvchi normativ-huquqiy hujjatlar normalari huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasini amalga oshirish, shu jumladan, ular sodir etilishining oldini olishda o'zaro hamkorlikning dolzarbligi, talablari va yo'nalishlarini belgilab beradi. Afsuski, ichki ishlar organlari tomonidan viktimologik profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirish, shuningdek, ularni qo'llash sohasida o'zaro hamkorlikning shakllari, usullari va tartibi aniq belgilanmagan, aksariyat hollarda huquqiy bo'shliq mavjud.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasini tartibga soluvchi tadqiqotlar va normativ-huquqiy hujjatlarda ichki ishlar organlarining o'zaro hamkorligi quyidagilar bilan ta'minlanadi:

- a) ichki ishlar organlarining tarmoq xizmatlari (idoralar);
- b) boshqa davlat organlari (idoralararo);
- v) o'zaro axborot almashish va birgalikdagi amaliy faoliyat orqali jamoat tashkilotlari.

Normativ-huquqiy hujjatlar sohasida jamiyat rivojlanishining hozirgi bosqichi talablariga muvofiq, tadqiqot natijalari, shuningdek, huquqbuzarliklarning viktimologik profilaktikasi bo'yicha muallif tomonidan ishlab chiqilgan modelning asosiy qoidalari, ularning o'zaro ta'siri. Ushbu sohadagi ichki ishlar organlarini quyidagi yo'nalishlarga bo'lish mumkin:

- a) ichki ishlar organlarining ushbu sohadagi idoraviy (ichki) hamkorligi;
- b) davlat organlari va muassasalari bilan idoralararo (tashqi) hamkorlik;
- v) fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari, nodavlat notijorat tashkilotlari va fuqarolar bilan ijtimoiy sheriklik;
- d) xorijiy davlatlarning politsiya xizmatlari bilan xalqaro hamkorlik.

Huquqbuzarliklar profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha idoralararo o'zaro hamkorlik ichki ishlar organlarining huquqbuzarliklar profilaktikasini amalga oshiruvchi va unda normativ hujjatlarda belgilangan talablar asosida o'zaro yordam asosida ishtirok etadigan bo'linmalarining faoliyatidir.

O'rganishlar shuni ko'rsatdiki, huquqbuzarliklarning viktimologiya profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishda idoralararo o'zaro hamkorlik muammolari tarmoq xizmatlarining passiv tashabbusi bilan bog'liq. Amaldagi qonun hujjatlariga muvofiq huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi faoliyatni birgalikda amalga oshirish uchun ichki ishlar organlarining tarmoq xizmatining har bir bo'g'ini javobgar bo'ladi, biroq yakka tartibdagi profilaktika chora-tadbirlarini qo'llash uchun mas'ul shaxs aniqlanganligi sababli, ichki ishlar organlarining har bir bo'linmasi huquqbuzarliklar profilaktikasi sohasidagi faoliyatni birgalikda amalga oshirish uchun javobgardir. Viktimologiya profilaktika choralari uning tashabbusi bilan ham, uning murojaati va iltimosiga binoan ham amalga oshiriladi.

Huquqbuzarliklarning viktimologiya profilaktikasini amalga oshirishda ichki ishlar organlari tuzilmalarining o'zaro hamkorligi sohasidagi muammolarni hal etish, birinchidan, bu boradagi qonun hujjatlari talablarining aniq va to'liq bajarilishini ta'minlash, ikkinchidan, faoliyatni maqsadli va samarali tashkil etishni muvofiqlashtirishga xizmat qiladi. Huquqbuzarliklarning viktimologiya profilaktikasi, uchinchidan, aholining barcha qatlamlariga nisbatan profilaktikaviy viktimologik choralarni qo'llashda samaradorlik va tejamkorlikka erishish.

Huquqbuzarliklarning viktimologiya profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha davlat organlari va muassasalari bilan idoralararo (tashqi) o'zaro hamkorlik bu ichki ishlar organlari bo'linmalarining asosiy faoliyat yo'nalishlarini davlat organlari va muassasalari bilan o'zaro yordam ko'rsatish asosida amalga oshiradigan faoliyatidir.

XULOSA

O'rganishlar shuni ko'rsatmoqdaki, huquqbuzarliklarning viktimologiya profilaktikasi bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirishda idoralararo o'zaro hamkorlik muammolari huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan bevosita shug'ullanuvchi davlat organlarining passiv tashabbusi bilan ham bog'liq. Amaldagi qonunchilikda huquqbuzarliklar profilaktikasi bilan bevosita shug'ullanuvchi davlat organlarining har biri ushbu sohadagi vakolatlarni birgalikda amalga oshirish uchun mas'ul bo'lsa-da, qurbonlik-profilaktika tadbirlari asosan davlat rahbarining nazorati ostida yoki hukumat tomonidan belgilangan hollarda amalga oshiriladi. profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirishni aniq belgilab beruvchi normativ-huquqiy hujjatlarni qabul qildi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, amaldagi qonunchilikda odam savdosi bilan shug'ullanuvchi shaxslar, uyushgan guruhlar va jinoiy uyushmalar faoliyatining oldini olish bo'yicha faqat xalqaro tashkilotlar va boshqa davlatlarning huquqni muhofaza qiluvchi

FALSAFA

organlari bilan hamkorlik belgilab qo'yilgan. Bu holat Ichki ishlar vazirligining odam savdosiga qarshi kurashish sohasida viktimologik profilaktika chora-tadbirlarini amalga oshirishda xalqaro hamkorlikda huquqiy ta'minotida bo'sh joylar mavjudligidan dalolat beradi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ички ишлар органлари учун профессионал кадрларни тайёрлашнинг сифат жиҳатидан янги тизимини жорий этиш бўйича чора-тадбирлар тўғрисида" Қарори, 15.04.2021 йилдаги ПҚ-5076-сон. <https://lex.uz/docs/5377619>
2. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг "2022–2025 йилларда Ўзбекистон Республикасида жамоат хавфсизлигини таъминлаш тизимини ривожлантириш стратегиясини 2023 йилда амалга ошириш бўйича «йўл харитаси»ни тасдиқлаш тўғрисида" Қарори, 23.03.2023 йилдаги 121-сон. <https://lex.uz/docs/6411327>
3. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: "O'zbekiston"нашриёти, 2021. – Б. 107.
4. Latipov B.I. Improving the interaction between law enforcement agencies and civil society institutions. (PhD in Law) ... dis. abstract. – T., 2019.
5. Rustambayev M.X., Niyozova S.S. Viktimologiya Umumiy qism. Darslik// Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti, 2021. – 239 b.
6. Баратов К.К. Ҳуқуқбузарликка бепарволик – жиноятга йўл. Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тизимидаги долзарб муаммолар ва уларнинг ечимлари: Республика илмий-амалий конференция тўплами. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Малака ошириш институти, 2022. – Б. 27. (22-28.)
7. Эсанова З.Н. "Бола тарбияси билан боғлиқ низоларнисудда кўришнинг процессуал хусусиятлари". // Масъул муҳаррир: Академик, ю.ф.д., проф. Ҳ.Р.Раҳмонқулов. – Тошкент.: ТДЮИ нашриёти, 2010. - 289 б.